

דמויות

מאת מ. צ. אילן

בעיר קובנה ושמשם יוצאים כל כתבי הפלסטר נגד הציונות והציונים, הצטער מאד כשנודע לו, שאחד מבחורי הישיבה נעשה ציוני. בגסעי לא"י ביקש ממני רחמים שלא אתחבר לציונים.

ר' צבי יפה

שונה ממנו היה ר' צבי יפה. כמה מבני משפחתו השתקעו בארץ וגם אשתו זכתה לעלות. הוא בן הגאון ר' מרדכי גימפל יפה, ציוני מפורסם בשעתו, שעלה לארץ וקבע מושבו ביהוד ע"י פתח-תקוה ויסד שם ישיבה הרבה ת"ח מבחורי הישיבות מירושלים נסעו אליו לקבל תורה מפיו. נפטר בארץ. גם הבן נטה לציונות, אף על פי שלא הגשים את שאיפתו. ר' צבי יפה היה בעל הדרת פנים ותלמיד חכם גדול, בקי בש"ס ופוסקים וגם בספר השכלה ובספרות הרבנית. היה בארץ אחרי פטירת אביו הביא אתו בחזרה את הספרייה הגדולה שהשאיר אביו ז"ל. זכורני, כשתור מא"י הקיפתו בשאלות על א"י המושבות, ואם באמת הקולוניסטים הם שומרי תורה ומצוות או, כמו שכותבים עליהם מא"י, כולם חפשיים ופורקי עול. היה נזהר מאד בדבריו ובתשובותיו. בניו יושבים בארץ.

ר' אשר חרי

בעל הדרת פנים, לבוש בגדי משי גם בימות החול. היה גאון בתורה ובש"ס. אף הוא סוחר גדול. מנהגו להשכים בבוקר לביהכ"ג ולפני התפילה גומר את כל התהילים, לאחר כך עומד להתפלל בדביקות, ואחר התפילה יושב ולומד עד חצות היום. אחרי הצהריים בא לבית-מסחרו, צדיק ותמים ומאמין לכל אחד, ולא כסוחרים מנוסים היודעים להסתדר עם בעלי החובות, אלא כבן-תורה, שגם בעסקיו שמר על הישר והצדק.

ר' יעקב רוטנברג ור' שלמה פוליאצקי

הראשון יליד בריסק, נכד הרב ר' יעקב מאיר פדוא, והשני, הנקרא העילוי ממיצין. שניהם היו עליונים, למדנים מופלגים. שרכשו להם בעצמם השכלה, בעיקר בחכמת התכונה, בפסיקה ובמתמטיקה גבוהה. ר' שלמה היה איש שקט, צנוע ודומה. שקוע תמיד במחשבות ועצבות גסוה על פניו, ור' יעקב גבה-קומה, והוא שמח תמיד. שניהם ענווים. הם היו תכרים טובים וידידים לכל בחורי הישיבה. ר' שלמה

היו בעמנו אנשי-מעלה וחכמים בעיר בריסק-דליטא שכבר מתו ונשכחו. שרידי הדור הישן, שהכירם והוקירם, מתגעגעים עליהם, ובני הדור החדש לא קנו להם כל מושג עליהם. ברצוני להעלות זכרם של כמה מן האישים בעירנו בריסק-דליטא, אנשי ביהמ"ד, משמר, שנחרב בידי הנאצים.

משפחת ש"ץ

בשנת תרס"ד עזבתי את עירי וזכיתי לעלות לא"י, כמו בחלום אני זוכר את ראש משפחת ש"ץ, ר' ברוך ליב, זקן מופלג ומראהו אומר כבוד, בעל-צדקה מנכבדי העיר. אע"פ שהיה סוחר גדול בעל משרפות יי"ש, היה מבלה הרבה שעות בבית-הכנסת בתפילה ובלימוד. בנו הגדול, ר' ירוחם גבאי העיר, טיפל בכל מוסדות הצדקה, צדקה גדולה, ת"ת, ביקור-חולים, הקדש, שימש גם גבאי בביהכ"ג הגדול שהיה מפורסם ביפיו ובחזונו הגדולים. איש תקיף בדעתו, בעל צורה נאה, בר-אוריון. מנהגו לבוא לביהכ"ג השכם בבוקר למניין הרא"ש ולישב עד סוף כל המניינים. בינתיים הוא מספיק לסיים כל התהילים וגם עונה לכל הפונים אליו בענייני צדקה, הת"ת והשחיטה וכו'. תחילה הוא מתרגו ואומר לאו ואף גוער, ולבסוף מתפייס ונותן בעין יפה. ביום פטירתו של הרצל, כשהציונים החליטו להספידו בביהכ"ג הגדול, יעצו לו מתנגדי הציונים לעזוב את העיר ולקחת עמו את מפתחות ביהכ"ג הגדול כדי שלא יוכלו לעשות שם את ההספד.

הבן השני איסר היה שונה ממנו. בעל-מזג נוח ושקט. שאינו מתערב בעסקי-צבור, סוחר גדול של ברזל. נטה קצת להשכלה ולציונות וזכה שכמה מבניו יתיישבו בא"י.

הגאון ר' יעקב זלמן ליבשיץ

ר' יעקב זלמן ליבשיץ — חתנו של ר' ברוך ליב ש"ץ. אביו ר' ברוך מרדכי ליבשיץ שימש רב בכמה ערים גדולות ברוסיה, מחבר הספר „ברית יעקב". בעצמו בר-אוריון גדול, בעל ידיעה עמוקה בש"ס ופוסקים, היתה לו גם נטיה לספרות רבנית ופירסם מאמרים בכתבי-עת חורניים, גבאי הת"ת, נוהג לבחון את התלמידים, אף גבאי הישיבות דא"י, איש יפה-תואר, נהג לילך עקב בצד אגודל כמנהג ת"ח, מדבר בהרחבת הדעת הן בענייני תורה והן במילי דעלמא, מחבב מאד את בחורי הישיבה שלמדו בביהמ"ד דדואג להם. היה חובב תורה ומגיד שיעורים בביהמ"ד בפני בעלי בתים. אף הוא מתנגד גדול לציונות, מאנשי ה„לשכה השחורה" שמרכוז

הוראה וכל השאלות באיסור והיתור ובטריטות. הוא נדע כנוטה לקולא בהוראה הכל פנו אליו בשאלות. כן נתפרסם כצדיק והיו רבים באים אצלו לקבל ממנו ברכות. אף הרב היה שולח לר' שמחה זליג אנשים שיתפלל בשבילם. פניו עליזות תמיד ומביעות טוב־לב ורחמים. מעולם לא ראהו כרעס. כל חייו היו חיי עוני ודחקות. סיפרו שהיה באחרונים שהוצאו להורג. עד הרגע האחרון היה מנחם ומעודד בגיטו.

^{המסופר} שונה ממנו ר' משה סוקולובסקי. מקומו בבית־המדרש היה בפינה ליד ארון הקודש. הרבה שנים ישב שם ולמד בשקידה עצומה, כעשרים שעות ביום יגע בתורה. אמרו עליו שתפיסתו קשה, אבל ע"י התמדה ושקידה השיג הרבה ונעשה למדן גדול. דרך לימודו היתה בפלפול. שיעוריו נדפסו בספר בשם „תורת משה“, שנתקבל בחיבה בישיבות. בזמני התחיל להגיד שיעורים שלא על מנת לקבל פרס. הוא התערב גם בהנהלת הישיבה והתעניין בתלמידים והיה דואג לכל מחסורם. היה מחבב ומכבד את התלמידים ומומינם לביתו להשתעשע אתם במלי דאורייתא.

נתמנה ראש־ישיבת לידא אצל הרב ריינס, ואחר כך נעשה ראש־מתיבתא בישיבת ר' יצחק אלחנן באמריקה ונפטר בדמי־ימיו. ר' יעקב עלה למעלת עובד־עחר של פרופ' אינסטיין בגרמניה ונתמנה פרופיסור במינסק.

ר' שמחה זליג ור' משה סוקולובסקי שניהם שימשו ראש־מתיבתות בישיבה בביהמ"ד „משמר" בשם „תורת חסד“, שאנו, הבחורים, יסדנו אותה ואחר כך באו אליה גם בחורים מחוץ לעירנו. ר' שמחה זליג היה דל ורוה. גל של עצמות ממש. אך השכינה היתה שרידה על פניו. נוסף לגדלו בתורה היה בעל מידות תרומיות. עניו ושפל־ברך. פשטן בלימדיו ובשיעורו, לא היה אומר פלפולים. שיעורו עשה רושם כאילו הוא דף גמרא פשוט, ואליבא דאמת חדר ר' שמחה זליג לעומקה של הסוגיה והיה מתרץ בפשטות כל קושיות ר' עקיבא איגר ויתר המפרשים, והורה לתלמידיו דרך הבנה פשוטה בתלמוד, בשיטת ר' חיים. הוא היה מהמצויינים בישיבת וולוז'ין ויד ימינו של ר' חיים בעניני

ימים עברו מאת ד"ר א. אייסן

המלמד היה מעשן בדלי סיגריות קצרצרים, שמצאם ברחובות או ליד הכניסה לבתי־המדרשות.

הייתי רוצה להזכיר כאן עוד אחד, שדמותו הקדושה מרחפת תמיד לנגד עיני — רבי ר' יהושע'לי, שבא מן העיי־רה הקטנה מזריץ. סבי, ר' יהודה לייב רובין, אדם ישר, פיקח וירא־שמים, ישב שם כל ימי חייו, ונתפרסם בשלוש נסיעותיו לארץ־ישראל ובעזרתו ליסוד המושבה „יסוד־המעלה" בשנת 1884. ר' יהושע'לי בא לבריסק להרביץ תורה בהיותו כבן שבעים. הוא היה בעל זקן־שיבה דליל ועינים טובות, רכות כשל תינוק. כל אימת שהיה מגיע עמנו, הילדים בלימוד החומש לנסים והנפלאות של יציאת־מצרים, או לחסדים גדולים שגמל הקב"ה לעמו ישראל, היה קולו מת־רכך ומרטיט, ודמעות נראות בעיניו, ורגעים מספר היו עוברים עד שדעתו נחה עליו.

אחריו בא מלמד־הגמרא שלי, וב„חדר" ארבעה נערים בני עשר, הרבי — יהודי צהוב ומפוטם, בעל זקן־מידות סמך ואדום ולחיו ורדות, כאילו יצא זה עתה מבית־המרחץ. הוא היה מפורסם כלמדן מופלג. חברי ב„חדר" היה זאב־דב, בנו של ר' חיימקה, הרב הגדול בבריסק, המ־פורסם כעת בשמו: הרב הגאון ר' זאב־דב סלובייצ'יק.

נולדתי בניסן תרמ"ו (1886) בבריסק־דליטא. זוכר אני את „חדרי" הראשון, ואני אז בן שלוש, אצל המלמד ר' אברהם: חדר גדול, שולחן ארוך ושני ספסלים ארוכים. מלבד הילדים היושבים צופים ולומדים בנעימה את האל־ף־בית, רובצים, מתגלגלים ומתנדנדים מספר רב של דרדקים על גבי רצפת החול — כשלושים משה־ליך ושל־מה־ליך כשרים... והנה מלמד כני לחומש ורש"י. בחדר כעברה שנים־עשר נערים. בפינה מטה אחת העליה כל־י מטה לרוב, כדי קומת־אדם. אי־שם בקרן־זרית אשת המ־למד סורגת גרבים או קולפת תפוחי־אדמה. המלמד ר' יר סל, גבה־קומה ורוה, הש־עול פוקדו לפרקים. מאכלו בערב־חורף היה כמעט תמיד כמה פרוסות פת־קיבר, צלחת קטניות, ולקינות סעודה — תה חיוור כסיד. ר' יוס'ל

ד"ר א. אייסן